

УДК 343.985

**Олена Валеріївна ФЕДОСОВА,**

кандидат юридичних наук, старший науковий  
співробітник, головний науковий співробітник  
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності  
Харківського національного  
університету внутрішніх справ;  
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5577-8333>

## **ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У РОЗСЛІДУВАННІ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ**

Розслідування злочинів – це процес одержання, накопичення, аналізу доказів, їх використання для вирішенні завдань кримінального судочинства. Цей процес неможливо ефективно здійснювати без застосування спеціальних знань різних наук. Необхідність застосування у розслідуванні злочинів спеціальних знань пов'язана з тим, що пізнання події злочину є складним процесом об'єктивної дійсності.

У практичній діяльності слідчого за конкретним кримінальним провадженням досить часто виникають питання щодо необхідності проведення експертного дослідження в конкретній ситуації, що передбачає обов'язкове призначення експертизи в цьому випадку, або ж прийняття рішення про те, що достатньо лише консультації спеціаліста [1].

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (ст. 69) експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань [2].

Під час розслідування корисливо-насильницьких злочинів, найбільш розповсюдженими судовими експертизами, що призначаються слідчим є: дактилоскопічна, трасологічна, балістична, експертиза холодної зброї, судово-психіатрична та інші експертизи. Завдяки вищезазначеним експертизам слідчий може встановити істину у кримінальному провадженні, особливо тоді, коли без висновку осіб, котрі володіють спеціальними знаннями, зробити це важко або неможливо.

Дактилоскопічна експертиза призначається тоді, коли на предметах, що мають відношення до кримінального провадження, виявлені сліди рук, а слідчому необхідно встановити, ким вони залишені. Ефективність пошуку слідів рук, так само як і інших слідів, істотно зростає, якщо в процесі огляду вдається скласти уявлення про характер і послідовність дій осіб на місці, тобто застосовується метод моделювання.

Призначення трасологічної експертизи зумовлене обстановкою вчиненого нападу, та сукупністю виявлених і наданих для експертного дослідження слідів. Ідентифікація людей і предметів за утвореними ними слідами дозволяє встановлювати факт їх перебування на місці події, а також визначати, однією чи різними особами або предметами залишені сліди.

При розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів, у слідчого виникає необхідність у проведенні судово-балістичної експертизи, так як більшість цих нападів вчиняються із застосуванням саме вогнепальної зброї. Судово-балістичні експертизи призначаються для вирішення широкого кола задач ідентифікаційного і не ідентифікаційного характеру, пов'язаних з дослідженням вогнепальної зброї і боєприпасів, слідів пострілу у самій зброї, на ураженій перешкоді і на стрільці. Отримані результати в ході проведення балістичної експертизи, мають важливе доказове значення при з'ясуванні механізму злочину, та встановленню осіб, що його вчинили, а також для перевірки причетності злочинців до вчинення аналогічних нападів, та інших злочинів.

Криміналістична експертиза холодної зброї, як правило, проводиться у тих випадках, коли вилучені предмети виготовлені саморобним способом і не мають чітко визначених ознак холодної зброї. Належність до холодної зброї предметів, виготовлених заводським способом, може бути встановлена за заводськими клеймами та маркувальними позначеннями без проведення криміналістичної експертизи – шляхом слідчого огляду.

Судово-психіатрична експертиза при розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів проводиться тільки у певних випадках. Необхідність у проведенні судово-психіатричної експертизи постає у випадку, коли у слідчого виникають сумніви щодо психічного стану підозрюваного, обвинуваченого та потерпілого.

Важливо зазначити, що приймаючи рішення щодо призначення різноманітних експертиз за кримінальними провадженнями, особа, яка залучає експерта, має знати можливості й порядок проведення таких експертних досліджень. Необхідною умовою застосування спеціальних знань є неухильне дотримання вимог процесуального законодавства в разі призначення судової експертизи, що передбачає підготовку матеріалів на експертизу та її провадження в експертних установах.

Кримінальним процесуальним законодавством України передбачена також і консультативна діяльність спеціаліста. Так, згідно з ч. 1 ст. 71 КПК України спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [2]. Поради спеціаліста, висловлені слідчому під час проведення слідчої (розшукової) дії можуть стосуватися визначення порядку виявлення й дослідження різноманітних об'єктів, фіксації їх стану, можливості та доцільності вилучення об'єктів, а в разі здійснення таких дій – належного пакування та створення умов для надійного зберігання для забезпечення цілісності й недоступності для сторонніх осіб збереженої інформації.

Вищезазначене свідчить, що розслідування злочину вимагає від слідчого застосування широкого кола природничих, математичних і технічних знань, оскільки проведення всіх необхідних експертних досліджень впливає на хід розслідування кримінального провадження, а допомога експертів та спеціалістів під час досудового розслідування забезпечує його об'єктивність та повноту.

**Список бібліографічних посилань:** 1. Гора І. В. Проблеми використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 209–214. 2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.10.2017).

Одержано 25.10.2017